

QARAO'ZEK RAYONINDAG'I TARIYXIY ORIN ATAMALARI

Keñesbaeva Aynur

Qaraqalpaq Ma'mleketlik Universiteti studenti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14631208>

Annotasiya. *Bul maqalada Qarao'zek rayonindag'i tariyxiy orinlar tuwralı mag'luwmatlar berilgen.*

Gilt sózler: *Qarao'zek rayonu, tarixiy orinlar, qala, awıl, qoyımshılıqlar.*

THE USE OF EXPRESSIONS RELATED TO KARAUZYAK REGION HISORICAL PLACESSES

Abstract. *In this article, expressions related to Karauzyakskiy region parts in the historical placeses are given.*

Keys words: *Karauzyak region historical placeses, village, the castle, cemeteries.*

УПОТРЕБЛЕНИЕ ВЫРАЖЕНИЙ ИСТОРИЧЕСКИЕ МЕСТА В КАРАКЗЯКСМ ОБЛОСТ

Аннотация. *В данной статье приведены выражения, относящиеся к частям В Караузякскм районе исторические места*

Ключевые слова: *В Караузяк районе, исторические места, город, деревня, кладбище.*

Ha'zirgi ku'nde qala ha'm awıllarda biz bilmeytin tariyxiy orınlar ko'p. Biz olardı ku'ndelikli ko'z benen ko'riwimiz mu'mkin deǵen menen, olardıń atamaların qalay atalıwın yamasa ne ushın olay atalg'anınan xabarımız joq. Olardıń atamaların ne sebepli olay atalg'anınan ko'pshilik jası u'lkenlerimiz g'ana bileli.

Arqa rayonlardıń biri Qarao'zek rayonlarında da a'debiy shıǵ'armalarda qollanılıp ju'rgen, atamaların esitkende ko'pshilik adamalrdı tan'landırǵ'anday orınlar ju'da ko'p.

Bes sheyit –Bawbektiń eń kishi balası Genjebektiń qarındası kuyewi menen ajırasıw ushın Xiywaǵa baratuǵın bolıptı. OL jerge keterde tórt er adam, bir hayal bolıp shıǵıptı. Ketip baratırsa olardıń aldınan bir urı shıǵıptı. Jolǵa shıqqan bes adamnıń ishinde bir batırı bolıptı. Oların bir niniń mingen atı jaqsı boladı. OL attı alıw ushın namaz oqıp atırǵanları izbe –iz jaw shabadı.OL dáslepkillerden bolıp qara quxaradan baslaydı. Náwbet batırǵa jetedi. OL namazin juwmaqlaw aldında turıp assalauma alikum waraxmatullaki assalawma alikum waraxmatullaki wa barakatu dep qaptal tarepine qarasa ozinen basa tort adamnin olip jatirganin koredi.

Qoy men eki rakat namazımdı oqıp alayın mende bulardan qalip qoymayın dep namazın oqıp bolıp jawga ózin shalıwǵa ruxsat etedi. Olardıń besewinde óltirip bir úńgirge alıp barıp taslaydı.

Aradan biraz waqıt ótkennen soń batırdı uy ishi izley baslaydı. Bir ay ,eki ay aradan kóp waqıt ótsede izlegen menen tabılmaydı. Onıń Xiywaǵa barıp keletuǵında waqtı boldı dep izleydi degen menen baxıtqa qarsı tabılmaydı.

Waqıtlar ótip, bir adamnıń túsine enedi bilay deydi Bayaǵıda bizler bir úńgirde túlki soyıp alıp edikko esindeme bizler beswimizde sol jerdemiz sol jerge esheğine arbandı jegip kel deydi.

Janaǵı adam barsa haqıyqattanda besewinnde sol jerde jatırǵanın kóredi. Olar jańa ólgen adamlarday bolıp aradan qansha waqıt otsede olardıń deneleri ázgermesten turganına hayaran qaladı ham olardı alıp kelip jerleydi olardıń jerlengen jerine usılay atama beredi.

Opırıq ata – bir elege jaw shabadı ham sol jerde jawlasıp atırǵanlardan bir adamnıń basi alınıp ozinin qolına qushaqlap bir qumǵa kelip qulaydı ham sonnan berli bul jer Opırıq ata qoyımshılıǵı dep atalıp kelinbekte.

Merge ataw -Áwelgi waqıtları bul jerde adamlar jasamaǵan. keyingi dáwirlerge kelip áste-áste adamlar kóship kelip jasay baslaǵan. Bul jer tiykarınan ańshılardıń atawı bolǵan. Jáne de kóbirek úyrek,ǵaz shıyaqlı quslar awlangan.

Terbenbes –jan –jaǵı suw menen qorshalǵan ,qansha suw kóp bolsa da,suw baspaǵan sol sebepli dáslebinde Terpenbes yaǵnıy terbenbey turıwshı degendi bildirgen sońın ala Terbenbes bolıp atalǵan.

Ǵayıperen áwlesi- aldında duz káni bolǵan. Ol tiykarınan qumnan ibarat .Onıń qubla tarepindegi diywalı hámıyshe tik turatuǵın bolǵan. Bul jer Qabaqlı atanıń arqasında 10 km qashıqlıqta jaylasqan.

Birdem-Allahbiy degen bir adam kopir salıp atırǵanda uzın etip islenen qamısı oyılıp keteberedi. Soytip, tursa aldınan Erim Iyshan hám janında joldası bolıp kiyatırǵan ishandı kóredi hám olardı sınaw maqsetinde Allahbiy olarǵa Sizler mina kópirge salınatuǵın qamıstı turǵızıp berin deydi. Eki iyshan ishlerinen ayatlar oqıp ekewide birdey waqta dem salıp kópirdegi qamıstı turǵızıp beredi.

Lepestin jurtı-onıń akesi Joldas degen kisi jalań ayaq kisi bolǵan. Qaqpash balıq alıp kelip satatuǵın eken. Ol Peterburg táreplerden arqa rayonlar betke Aral teńizi jaǵasına keledi. Onı jılan shaǵıp óltiredi. Házirde sol kelip ketken jeri elege deyin Lepestin jurtı dep ataladı.

Qabaqlı ata-Türkistannan posıp kóshiw waqtında bir ğarrı payda boladı. Ğarrı hámiyshe eki iynine qabaq kóterip júredi eken. Kim suw sorasada beredi eken jáne káramatlı tárepi sonda qabağındağı suw esh tewsilmeydi eken. OL suw qay jaqtan keletuǵının eshkim bilmeydi eken.

Joldas awılı - Joldas awılı ma'deniyat bessarı awılı. Joldas degen baslıqtın' atına qoyılǵan.

Ol insan Madeniyatqa dáslepki kolxoz basılg'ı bolǵan.

Joldasasha - Qarao'zek rayonında jaylasqan bolıp Joldas degen kishi sol waqıtta bo'lim baslıq bolıp islegen , ja'ne de Marxa kanalının' ekige ayrılǵ'an jeri - Joldasasha dep atalg'an.

Joldasbayko'l - Bul jer Sol bo'lim baslıq bolıp islegen insannın' atına arnap qoyılǵ'an.

Qarlıbay jap - Sol waqıtta awıl adamları sol insandı u'lgi tutqanlıǵ'ı ushın Qarlıbay jap atar qoyılǵan.

Qosanshıg'anaq - Qosan degen insannın' atı menen baylanıslı. Sol jerde jasag'an awıldın' ka'tqudası bolǵ'an. Awıldın' jaylasıw forması shıg'anaqqa uqsas bolǵ'anı ushında Qosanshıg'anaq atı menen atalıp ketken.

Qulın oy - Sol jerde oyılı jer bolıp , ha'rdayım pada bag'ıp ju'retug'ın adam bolǵ'an.

Nurlan awılı - Bul awıl quralpada jaylasqan burın Reyim awılı dep atalıwshı awıldın' ha'zirgi ku'nde atalıwı bolıp tabıladı.

Oraqbay awılı - Oraqbay awılı. Kalinin sovxozda sınıqshı Oraqbay bolǵ'an. Sol insannın' atına arnap qoyılǵ'an.

Perdebay qudıq - Bir awılда bir belgili Perdebay degen kishi jasag'an bul qudıq onın' u'yinin' qasında bolǵ'anlıǵ'ı sebepli de Perdebay qudıq dep atalıp ketken.

Reyim awıl - Awıl Reyim degen SSSR g'a deputat, brigadir bolıp islegen usı adamnın' Рейим деген atı berilip usılay atalıp ketken. Ayrım adamlar Reyim shertek dep te ataydı. Al ha'zirgi waqıtta " Nurlan " awılı dep ju'ritiledi.

Tajek awıl - Sol awılда u'lken, ku'shli Tajek degen adam jasag'an. Bir ku'nleri Tajek atamız arba sog'ıp otırg'anda awılǵ'a tu'rkmenler bastırıp kiyatırg'an boladı. Son' tu'rkmenler arba sog'ıp atırg'an adamdı ko'rip jol sorap sizlerdin' u'lkenin'iz kim deydi.

Sonda Tajek atamız arbanı ko'terio awıldı ko'rsetedi .Sonda jawlar a'piwayı , " Arba sog'atug'ın xalıq sonday bolsa, u'lkeni onnanda ku'shli bolatug'ın shıg'ar " , dep izine qaytıp ketedi.

Tajek jap - Qarao'zek rayonında Tajek awıl dep atalg'an awıl bar . Tajek degen bir jası u'lken jasag'an. Ol Esimnen baslap sol awılǵ'a shekem japtı qazg'an. Sol sebepli de awılда , japta usı adamnın' atına berilgen.

Temirxan awılı - Temirxan awılı Dosnazarovtın' sentri Temirixan degen mektep direktorı bolǵ'an. Sol sebepli de usılay atalg'an.

To'legen oy -To'legen deĝen Qarao'zek rayoni ta'reptegi Dosnazarov deĝen jerde To'legen deĝen adamnin' go'ne jurti.

Izimbet awılı-Qarao'zek rayonındag'ı Sanat awılınin' burıng'ı ataması bolg'an. Izimbet Arzovtın' atına qoyılğ'an. Sol awıldag'ı mektepti usılay Arzuov mektebi dep atag'an.

Bul joqarıda atları ko'rsetilgen awıl yamasa ko'she atalmaları, ha'r qıylı o'ziniñ tu'p tiykarındag'ı teren' ma'nisi menen insandı o'ine tartadı. Sebebi bul atamalar a'wel başta kasap o'tken ata- babalarımızdın' bir insang'a yamas na'rsege , waqıyag'a tiykarlanıp qoyg'anlı ma'lim. Mine bul atamalardı umıtpaw, o'zimizden keyingi a'wladlarg'a da aytıp jetkerip beriw bu'gingi ku'n keleshegi bolg'an biz jaslar qolında.

REFERENCES

1. Seitjanova K. FROM THE HISTORY OF CHORAL PERFORMANCE //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 10. – С. 690-692.
2. БАЙХОДЖАЕВ А., БЕКПОЛАТОВА А. SEITJANOVA Kamar //Journal of Culture and Art. – 2023. – T. 1. – №. 1. – С. 126-130.
3. SAPARKULOVA S., SEITJANOVA K. ISTIQLOL YILLARIDA YARATILGAN ASARLARDA MILLIYLIKNI IFODA QILISHNING UODIY DOIRASI //Journal of Culture and Art. – 2023. – T. 1. – №. 1. – С. 122-125.
4. Seitjanova K. MUSIQA DARSİ O'Z TABİATİGA KO'RA HAM SAN'AT, HAM TARBIYA DARSİDIR //Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры. – 2023. – T. 3. – №. 1 Part 2. – С. 105-109.
5. Yusupbaevna Z. T. Integrative approach to the system of higher education of foreign countries, economically developed in the Republic of Uzbekistan //Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching. – 2021. – T. 1. – №. 1. – С. 82-87.
6. Maksetbaevich, Otegenov Khakimbay. "Ethnodemographic procesess at the headquarters of amudarya on the EVE of the 1916 uprising." Journal of Critical Reviews 7.11 (2020): 391-395.
7. Отегенов, Хакимбай. "К оценке восстаний в Хивинском ханстве и Амударьинском отделе в 1916 г." Каспийский регион: политика, экономика, культура 2 (59) (2019): 31-36.
8. Отегенов, Хакимбай Максетбаевич. "Восстание 1916 года в Каракалпакстане: общее и особенное." Перекрёстки истории. Актуальные проблемы исторической науки: материалы XV Международ (2019): 131